

เทศน์เช้า วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

“เหรียญมี ๒ ด้าน” เหรียญมี ๒ ด้าน มีด้านมืดและด้านสว่าง ชีวิตก็เหมือนกันนะ ชีวิตของเรา มีด้านมืดและด้านสว่าง ถ้ามีด้านมืดเราจะมีทุกข์พอสมควร พอสมควรเพราะทุกข์อันนี้เราเป็นทุกข์จรมมา แต่ทุกข์อันใหญ่เรามองไม่เห็น ทุกข์อันใหญ่คือชาติการเกิดเป็นทุกข์อย่างยิ่ง เพราะมีสถานะของการเกิดและสภาวะทุกอย่างรับรู้ทั้งหมด

ถ้าไม่มีการเกิดมา สภาวะต่างๆ มันมีอยู่โดยธรรมชาติของมัน จิตนี้ก็อยู่ในสถานะอีกสถานะหนึ่ง สถานะที่จิตมันอยู่ จิตนี้ไม่เคยดับไม่เคยตาย แต่อาศัยการเกิดและการตายในสถานะของภพ ถึงเกิดเป็นสัตว์ เกิดเป็นคน เกิดเป็นเทวดา เกิดเป็นอะไรแล้วแต่ การเกิดอันนั้น เห็นไหม

เวลาเกิดมานี้เหรียญมี ๒ ด้าน ด้านหนึ่งถ้ามีความสุขก็จะมีความสุขไป เพลิดเพลินในสวรรค์ ถ้าด้านหนึ่งมีความสุขก็ตกนรกไป นรกอเวจีนี้จะทุกข์มากเลย แต่เกิดเป็นมนุษย์นี่สถานะกลาง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์นี่มีความสุขและความทุกข์ เพราะมันกระทบกัน มีกายกับใจ

ถ้าเกิดในนรก เกิดในสวรรค์ มีเฉพาะเรื่องของสภาวะของใจ ไม่มีร่างกายนี้มากดถ่วง ไม่ต้องหาอาหารให้มัน อาหารคือเป็นทิพย์ทั้งหมดถ้ามีความสุข ด้านสว่างอาหารจะเป็นทิพย์ทั้งหมดเลย มีความพร้อม มีความสุขมาก

แต่ถ้าด้านทุกข์นะ เกิดในนรกนี้หิวกระหายมาก มีความทุกข์มาก แต่ก็ไม่เคยตาย จิตนี้จะสลายไปในนรกอเวจี เวลาสลายไปสลายเป็นชั้นไป แต่สลายไปแล้วเดี๋ยวก็เกิดขึ้นมาใหม่เพราะมันอยู่ได้สภาวะของกรรม กรรมทำให้ไม่ตายจนกว่าจะหมดเวรหมดกรรมอันนั้น ถึงสถานะเลื่อนขึ้นมาๆ เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดเป็นมนุษย์เกิดเป็นอะไร เกิดต่างๆ ไป ด้านมืดและสว่างอันนั้น มันยาวไกล

แต่ด้านมืดและสว่างของภพมนุษย์ ปัจจุบันนี้เรามีมืดกับมีสว่าง เห็นไหม คนเรานี้ดิบดีๆ สุกๆ เดี่ยวก็มีความสุข เดี่ยวก็มีความทุกข์ในหัวใจ คนเราเกิดมาทำใจได้มีส่วนหนึ่ง คนเกิดมาแล้วแต่จริตนิสัย คนยืมนั่นถืมนั่นจะมีความทุกข์มาก มีความทุกข์มากเพราะยึดสิ่งใดไม่สมความปรารถนา แล้วมีสิ่งใดพึงไว้ตั้งแต่เด็ก

สิ่งที่พึงไว้เวลาเกิดมีปัญหาขึ้นมา หมอต้องชุด ชุดสิ่งนี้ออกมาเพื่อจะไม่ให้มันเป็นเรื่องของจิต เรื่องความคิด เรื่องความตกผลึกของใจ ใจมันจะตกผลึกในหัวใจ การตกผลึกของมัน เราแก้ไขกันได้แต่เฉพาะชาตินี้ไง ย้อนไปแต่ชาตินี้ๆ ก็ตั้งแต่เด็กมา ย้อนมาตั้งแต่เด็ก ถ้าเด็กมีความประพฤติดีผลพลาดขึ้นมามันจะฝังใจขึ้นมา แล้วมันแสดงออกตอนเป็นผู้ใหญ่ เป็นปัญหาของสังคม สังคมว่าอย่างนั้น

แต่ในพระไตรปิฎก เด็กเกิดในคงของโจรเลย แต่ออกมาประพฤติดีออกมาปฏิบัติก็มี แล้วแต่ว่าจิตแล้วแต่การสร้างสมของเราขึ้นมา นี้อภิสัทบุตร บุตรที่ความสว่างไสว บุตรที่ว่าเกิดมาแล้วให้วงศ์ตระกูลนั้นมีชื่อเสียง มีวงศ์ตระกูลขึ้นมา มันเป็นชื่อเสียง

กลิ่นของศีลหอมทวนลม กลิ่นของคุณงามความดีหอมทวนลม คุณงามความดี กลิ่นของความชั่ว กลิ่นของนั่นนะ มันเหม็น มันไม่ไป เหมือนดอกไม้ ดอกไม้ถ้ามีความหอม คนจะเด็ดคนจะพอใจ ถ้าดอกไม้มันไม่มีความหอม ดอกไม้มันมีกลิ่นเหม็นด้วย คนจะไม่พอใจ แต่อันนั้นเป็นดอกไม้เพราะสภาวะของเขาเป็นอย่างนั้น

แต่มนุษย์เราสามารถดัดแปลงใจได้ไง ทำให้มันเป็นคุณงามความดีก็ได้ แต่ถ้าไม่เป็นความคิดของตัวเอง เราคิดว่าเป็นคุณงามความดี บางทีก็รู้จะเป็นความผิดความพลาด มันก็ทำสภาวะของมัน เพราะมันต้องอาศัยสิ่งนั้น มันต้องอาศัยความที่เราต้องผ่านอันนี้ไปได้ วิกฤตเกิดขึ้นมาแล้วมันทำไป เวลาวิกฤตเกิดขึ้นมา มันเป็นไป มันทำได้ ในหัวใจของเรา เวลาเกิดวิกฤตขึ้นมาเราพยายามจะครองใจอย่างไรได้เพราะสิ่งนี้มันเป็นอนิจจัง

กรรมมันมีอยู่ กรรมการกระทำมันเกิดขึ้นมาแล้วคนต้องเจอสภาวะกรรม สิ่งที่เราทำขึ้นมาแล้วจึงจะเป็นกรรมของเรา เห็นไหม คุณงามความดีถ้าเราทำมา เราจะทำเราเจอสิ่งที่ดีงามขึ้นมา มันจะพบสิ่งนั้น

แต่ถ้าเราทำบาปอกุศลขึ้นมา คนมีโอกาส บางคนไม่มีโอกาสเลย ทุกข์แสนทุกข์ตลอดไป ทุกข์อยู่ในสภาวะแบบนั้น แล้วก็ไม่ได้ตายนะ อยู่สภาวะแบบนั้นจนถึงที่สุด แต่บางคนเกิดมามีความสุขตั้งแต่เกิด เห็นใหม่ มีความสุขมาก เกิดไป แต่บางคนก็เกิดมาสุขบ้างทุกข์บ้างปนเปกันไปใน ๒ ด้านในชีวิตนั้น

นักกีฬา เวลาเขาฝึกซ้อมในกีฬาของเขา การฝึกซ้อมของเขาต้องใช้เวลามากกว่าเวลาแข่งขัน ชีวิตเราก็เหมือนกัน เวลาเราเกิดขึ้นมา เราสร้างสมใจของเราขึ้นมา เราเพลินไปในโลกของชีวิตนี้ เราเพลินไป นี่เหมือนกับการฝึกซ้อมชีวิตนี้

แต่ความเป็นจริง เห็นใหม่ เวลาเรามันใกล้จะตายขึ้นมา คนเราต้องตาย เวลาตายขึ้นไป เอาอะไรเป็นที่พึ่ง? นั่นนะเวลาเข้าพญากับความจริง เจ็บไข้ได้ป่วยก็เหมือนกัน เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย นี่ธรรมชาติแสดงตัว สิ่งนี้เดือนเราตลอดเวลา จะเตือนเลยว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ต้องดับสลายเป็นธรรมดา” แล้วสภาวะร่างกายนี้เขาให้โอกาสเรามาชั่วชีวิตหนึ่ง สร้างคุณงามความดีไหม?

ถ้าสร้างคุณงามความดี ทำคุณงามความดีของเรา คุณงามความดี เห็นใหม่ สาธารณะประโยชน์เป็นสาธารณะประโยชน์ คุณงามความดีของเราเป็นคุณงามความดีของเรา คุณงามความดีของเราเห็นจากภายใน

แต่เราคิดกันไง คิดกัน เห็นใหม่ ประชาธิปไตยคนละ ๑ เสียง เสียงหนึ่งนะความเสมอภาค นั้นประชาธิปไตย แต่เสียงมันจะว่าเสียงหนักเสียงเบา มันจะอีกเสียงหนึ่ง เสียงมันต่างกัน นี่สภาวะธรรม สภาวะประชาธิปไตยนี้เสียงส่วนมากลากไป คนเสียงส่วนมากผิดก็ได้ ไม่ใช่เสียงส่วนมากจะถูกไปทั้งหมด

แต่ธรรมาธิปไตยเห็นใหม่ ความดีเป็นสาธารณะส่วนหนึ่ง แต่ความดีเป็นของเรา ความดีถ้าเป็นธรรมาธิปไตยจะแก้ไขเรื่องของกิเลสได้ จะแก้ไขความเห็นผิดของใจได้ ธรรมาธิปไตย ธรรมที่เป็นความถูกต้องที่จะอาศัยไปแก้ไขความผิดจากภายในหัวใจ ธรรมอันนี้จะเกิดขึ้นมาจากความเห็นของเรา มันเกิดขึ้นได้ยาก คนถึงทำได้ยาก คนถึงว่าสร้างสาธารณะประโยชน์

เวลาเมตตากรุณาขึ้นมา อันนั้นเป็นคุณงามความดี ถ้าคุณงามความดีนั้นก็ติดข้องกับสิ่งนั้นไป แต่มันเป็นทางผ่าน มรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียด ถ้าเราติดในความหยาบนั้น เราติดในสิ่งที่ว่าสิ่งนั้นเป็นคุณประโยชน์ขึ้นมา เราไม่ย้อนกลับเข้ามาคุณประโยชน์ของตัวเอง นี่โลกว่าเห็นแก่ตัว

ถ้าเห็นแก่ตัวนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้มาไม่ได้หรอก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้มา มันเป็นการออกไปเพื่อจะแสวงหาสิ่งใหม่ สิ่งที่เกิดขึ้นในสภาวะใหม่ เกิดขึ้นมาจากการกระทำอันนั้น การกระทำอันนั้นมันต้องอาศัยแสงโมกขธรรม เห็นใหม่ ความดีส่วนตัว

ถ้าความดีส่วนตัวเกิดขึ้นมาแล้วจะเป็นประโยชน์ของโลก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเป็นประโยชน์กับโลกมหาศาลเลย ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เราอยู่ในภาวะของโลกมืด สิ่งในโลกมืด เห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอนันท์ราพินะ “ดวงตาของโลกดับแล้ว”

ดวงตาของโลก... สมัยพระพุทธเจ้าดำรงชีวิตอยู่ เขาจะออกศึกออกสงคราม เขาไปถามพระพุทธเจ้าด้วยกล เห็นใหม่ ว่าไปรบครั้งนี้จะแพ้หรือชนะมา ถ้าแพ้ขึ้นมา จะไม่ไป ถ้าชนะขึ้นมา จะไปเลย นี่ไปถามพระพุทธเจ้าตลอด เห็นใหม่ ว่าแต่การรบทัพจับศึกในกษัตริย์สมัยนั้นก็ไปถามพระพุทธเจ้า เวลามีปัญหาขึ้นมา โลกเห็นใหม่ ดวงตาของโลก เห็นไปหมดทุกอย่าง รู้แจ้งเรื่องโลก ภาวะภายใน โลกะวิทู รู้แจ้งโลก รู้แจ้งการเกิดดับในหัวใจ แล้วรู้แจ้งโลกภายนอกด้วย

แต่สาวกะ-สาวรู้แจ้งโลกภายใน ถ้าไม่รู้แจ้งโลก ความเกิดดับ เห็นใหม่ ธรรมชาติไปโดย ถ้าไม่มีธรรมอันนี้จะไม่เข้าถึงความรู้แจ้งภายในหัวใจ ถ้าความรู้แจ้งในหัวใจไม่สว่างขึ้นมา มันต้องมีสภาวะการเกิดต่อไป ชาติปี ทุกๆ ชาตินี้เป็น การเกิดต่อไป

ความทุกข์ที่ว่าความทุกข์อันนี้เรามองไม่เห็น เรามองเห็นกันแต่ความทุกข์ที่มันจรมา สิ่งในโลกนี้ สภาวะความทุกข์นี้ ทุกข์จรมา มันยังเบียดเราขนาดนี้ แต่ถ้าเราแก้อันนี้ มันก็แก้ไปแล้ว มันแก้ไม่ตกเพราะเราเกิดมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาแล้วยังต้องปรินิพพาน คนเกิดมากิเลสพาเกิด แต่เกิดมาเพื่อสร้างคุณงามความดี

เหรียญมี ๒ ด้าน ความชั่วนะ กิเลสในหัวใจมันมีอยู่แล้ว มันขับไล่ตลอดไป เราเป็นคนดิ้นคนสู้ เราถ้ามีคนสู้มากกว่า เราจะไปทำคุณงามความดีมากกว่า คุณงามความดีของเรา สาธารณะ

ประโยชน์ก็ส่วนสาธารณะประโยชน์ นั้นส่วนหนึ่งทำไปเป็นประเพณี เป็นศีลธรรมเป็นจริยธรรม แต่ประโยชน์ส่วนตนมันก็ต้องมี

ถ้าประโยชน์ส่วนตน เห็นไหม อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เวลาขึ้นมา พระต่างๆ เขาสอนกัน ว่าพระนี่เอาเปรียบสังคม ให้แต่สังคมปรนเปรอแต่ไม่รับใช้สังคมเลย แต่ครูบาอาจารย์หลวงปู่มั่นบอกว่า

“ทองอยู่ในร้านเป็นทองส่วนหนึ่ง ทองอยู่ในเหมืองเป็นทองส่วนหนึ่ง ถ้าทองอยู่ในเหมืองทองที่มันยังสกปรกไป เวลาแสดงออกไป มันมีความสกปรก”

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้คือทองคำ แล้วกิเลสเรามีอยู่ เราแสดงออกไป มันมีความเห็นของเราบวกเข้าไป แต่ถ้าเป็นทองคำในร้าน ทองคำที่เขาถลุงแล้ว นี่ทองคำสะอาดใจ เห็นไหม รู้แจ้งโลกภายใน โลกภายในอันนี้มันเป็นสมบัติส่วนตน

อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนได้แล้ว ไม่เบียดเบียนตนแล้วจะไม่เบียดเบียนผู้อื่น ถ้าไม่เบียดเบียนผู้อื่น มันจะเป็นประโยชน์กับผู้อื่น ตนเบียดเบียนตนก่อนแล้วจะให้ผู้อื่นพึ่งอาศัย มันก็มีความเบียดเบียนกันไม่มากนักน้อย ในหัวใจมีกิเลสแล้วมันต้องมีเรื่องของกิเลสนี้หมักหมมไปในหัวใจไม่มากนักน้อยต้องแสดงออกตามกิเลสที่ในหัวใจยังมีอยู่

แต่ถ้าเป็นทองคำที่ถลุงแล้ว เห็นไหม เป็นธรรมล้วนๆ ขึ้นมา ในใจดวงนั้น อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนได้แล้วด้วย แล้วจะเป็นที่พึ่งของโลกเขาได้ด้วย เป็นที่พึ่งของโลกจะไร้ความผิดความถูกจากภายใน

เวลาเรามันละเอียดอ่อนขึ้นมา เราตัดสินใจไม่ถูกหรือกว่าทำสิ่งนี้ผิดหรือถูก เรามีแต่ความคิดเปรียบเทียบว่าสิ่งนี้ผิดหรือถูก แต่ความเห็นนะมันสละไม่ได้ มันวางไม่ได้ไง อันนี้เป็นละล้าละลังนะ อันนั้นก็ผิด อันนั้นก็ผิด เกาะเกี่ยวกับสิ่งนั้นไป เกาะเกี่ยว...

เกาะเกี่ยวนั้นมรรคหยาบนะ สิ่งที่เป็นมรรคหยาบๆ ถ้าเราปล่อยมรรคหยาบไม่ได้ ความละเอียด ปัญญาที่ละเอียดเกิดขึ้นมาไม่ได้ ถ้าเราปล่อยมรรคหยาบขึ้นมาได้ มรรคหยาบ เห็นไหม โสคาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค มันจะละเอียดเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป นั่นเป็นความละเอียด

แต่ความดีของโลก เห็นไหม โลกียะ โลก เรื่องของโลก ความดีของโลกเป็นความดีของโลก อันนี้เป็นส่วนที่ต้องสร้างสม สร้างสมเพราะเราเป็นมนุษย์ เรามีคบอด เราต้องสร้างสมถึงนั้น แต่ในเมื่อปัจจุบันนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทานธรรม เพราะว่ารู้คั่นเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริง แล้วเอาธรรมนี้วางไว้แล้ว แล้วเราเดินตามได้ไหม?

ถ้าเราเดินตามได้ มันจะเป็นประโยชน์กับเรา ประโยชน์กับเราเพราะอะไร? เราไม่ต้องแสวงหา ๔ อสงไขย ๑๒ อสงไขยกว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา ต้องสร้างมาอย่างนั้น เพราะมันเรื่องลึกกลับในหัวใจ

แล้วชาติสุดท้าย เห็นไหม ต้องสละทิ้งลูก สละทิ้งเมีย ต้องสละส่วนหนึ่ง สละอย่างนั้นแล้ว เพราะการสละคนจะบอกเลยเห็นแก่ตัวๆ เห็นแก่ตัวที่ไหน รักแสนจะรัก สละด้วยความรักความเจ็บปวดของใจ เพราะความเจ็บปวดของใจ ก็เลสมันสงวนสิ่งนี้เป็นที่สุด

สิ่งที่โลกสงวนที่สุดต้องสละออก สละออกเพื่อแสวงหาโมกขธรรม แล้วพอเกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะก็ยัง เห็นไหม นางพิมพา เณรราหุลก็ต้องสละออกไปก่อน แต่กลับมาแล้วเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นพระอรหันต์ พระเจ้าสุทโธทนะก็เป็นพระอรหันต์ นางพิมพาก็เป็นพระอรหันต์ เณรราหุลก็เป็นพระอรหันต์ เห็นไหม เอาได้หมดเลย แล้วยังเพื่อแผ่สอนเทวดาสอนทุกอย่าง นี่เอาใจของตนไว้ได้คนเดียว

แต่ถ้าไม่เห็นว่าเป็นการเห็นแก่ตัว เอาตัวรอดคนเดียว ตัวเองเอาตัวรอด สิ่งใดๆ ก็ไม่มี โลกนี้ก็มีคบอด ก็อยู่ในความมีคบอด มีคนๆ หนึ่งออกไปแสวงหาส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อประโยชน์กับเรา เห็นไหม นั่นนะเป็นบุญเป็นกุศล

ถึงว่าธรรมไร ธรรมอันนี้เป็นธรรมาธิปไตย แต่ถ้าเป็นไปได้ ธรรมอันนี้เป็นไปได้ มันจะเป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น แล้วจะเป็นประโยชน์กับสังคมต่อๆ ไป สังคมจะเป็นประโยชน์มาก เพราะว่าขึ้นมาใจ ขึ้นมาจากความเป็นไปจากภายใน

การกระทำต่างๆ เกิดขึ้นจากเจตนา เกิดขึ้นจากความคิดของมนุษย์ เกิดขึ้นจากหัวใจ ถ้าหัวใจบริสุทธิ์แล้ว หัวใจบริสุทธิ์ดวงนั้นมันจะเป็นคุณประโยชน์กับใจดวงนั้นก่อน ใจดวงนั้นจะไม่มีชาติปี ทุกๆ อีกต่อไป มันตายชาตินี้แน่นอน แต่จะไม่เกิดอีกข้างหน้าแล้ว

ถ้าไม่เกิดอีกข้างหน้าแล้ว มันจะเป็นประโยชน์กับใจดวงนั้นแน่นอนแล้ว แล้วประโยชน์กับสังคม เห็นไหม เป็นผู้ชี้แนะ เป็นดวงตาแน่นอน ผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินี้ ทางมีแผนที่เครื่องดำเนินยังเดินหลง แล้วหัวใจมันจะไม่หลงเป็นไปไม่ได้ ไม่มีครูบาอาจารย์นี้เป็นไปไม่ได้เลย

หลวงปู่สร้างสมมาเป็นพุทธภูมิก่อน แล้วประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เปรียบเทียบ เห็นไหม ค้นหาพระไตรปิฎก หาเจ้าคุณอุบาลี หาเทียบเคียงมาตลอด ต้องเทียบเคียงมาตลอดว่ามันถูกหรือมันผิด

ที่แรกมันผิดมาตลอดเพราะความเห็นมันลึกลับซับซ้อนมา ความเห็นของใจมันจะลึกลับซับซ้อนจากภายใน มันจะสร้างสถานการณ์ว่าจินตนาการ มันจะมีความว่าง มันจะมีความแปลกประหลาดมหัศจรรย์จากโลกนี้มหาศาลเลย แต่สิ่งนั้นเป็นเรื่องโลกียะทั้งหมดเลย เรื่องโลก เรื่องสังขาร เรื่องมรรคนี้มันละเอียดอ่อนเข้าไป นี่ธรรมาธิปไตยจะเกิดตรงนี้ไง ธรรมาธิปไตยเกิดขึ้นมาจนเป็นธรรมทั้งหมด เป็นเอโก รัมโม เป็นหัวใจทั้งแท่ง

ไอนี้... จากโลกมืด เห็นไหม เหริยภูมิ ๒ ด้าน อย่างนี้ลบแล้ว คุณงามความดี สร้างสมอยู่ในด้านของสว่าง เวลาทำกุศลนี้เป็นด้านของความชั่ว มันมีอยู่ในหัวใจ มันขับไล่ไปตลอด ถึงที่สุดธรรมาธิปไตยสว่างทั้งหมด ว่างทั้งหมดแล้วจะไม่ติดสิ่งใด มืดก็ไม่มี สว่างก็ไม่มี ไม่มีสิ่งนี้ในหัวใจ เปี่ยมสุขในหัวใจ นี่คือสิ้นสุดของในศาสนาเรา เอวัง